

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Capvt Primvm. De homicidio justo, num. 1.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

LIBER SEXTVS. IN DECALOGVM

Non occides.

Hoc ordine de homicidio sermonem instituemus. De homicidio iusto. De iniusto sui ipsius. De iniusto proximi. De obligatione restitutionis.

CAPVT PRIMVM,

De homicidio iusto.

1. **I**ustum & sine peccato est homicidium, si (etiam autoritate propria) fiat ob defensionem vitæ, bonorum, honoris: deinde si fiat ad malefactores puniendos: denique si fiat in bello iusto.

§. I.

De homicidio ob defensionem vitæ.

2. **V**T vitam meam defendam (non vero, ut vindictam sumam) communis est a doctrina, posse à me occidi eum, qui me iniuste aggreditur, etiam intendendo ejus mortem, ut medium meæ vitæ (licet is sit meus pater, b filius, frater, dominus, con- iux, Sacerdos, Religiosus &c. sine periculo excommunicationis, vel irregularitatis) cum moderatione inculpare tutelæ, hoc est, quando alia via,

tutari meam vitam, vel mutilationem non possum. Ratio est, quia naturæ insitum habemus, velle vitam & membra, quantum possumus, custodire, juxta c illud toties decantatum, *vim vi repellere licet.*

a Petr. Navar. l. 2. c. 3. n. 326. & 84. Silv. v. Bellum 2. q. praesertim 5. & 7. Sa. r. l. 3. Thesau. c. 27. n. 17. Less. l. 2. c. 9. du. 8. Bonacin. t. 2. d. 2. de rest. in particul. q. ult. soc. 1. p. 8. b Hurtad. Dicastillus. alijsq. contra alios apud Dian. p. 8. tr. 7. res. 41. c. L. ut vim, ff. de just. & iure. & alibi.

3. **O**bstas primò: at fortasse ille est amens, vel ebrius, & sic non peccat me invadendo. Respondeo, at certè iniuste materialiter mecum agit. Adde, à nulla recta ratione posse innocentem constringi, ut se permittat occidi à quolibet, quacumque bona fide procedente. f

f Mol. Bart. Gom. Less. apud Dicastill. mox citand. n. 27.

4. **O**bstas secundo: at fortasse invadens est in mortali. Respondeo, at fortasse ego in vasis non sum in gratia cur ergo teneat vitam amittere & damnari? non enim teneor, aeternam salutem meam alterius salutem postponere. Adde, tunc ad summum g me debere vitam meam temporalem vitæ aeternæ proximi postpo-

postponere, quando proximus ita est in extrema necessitate, ut non sit alia via pro ipsius salute, nisi mea vitæ amissio: sed in casu nostro, jam habet proximus aliam viam, nempe desistere ab invadendo. Ergo &c.

g Dico (ad summum) propter dicta sup. lib. 5. c. 1. §. 1. à num.

5. Iam vero si possum, obligor ne sub mortali, cum morte temporali alterius me defendere? Respondeo, me obligari, communior *h* fert sententia, quia cum laude, ex virtute charitatis, præferre possum proximi vitam vitæ meæ. Confirmatur: quia nemo tenetur horrido illo modo, nimirum occisione alterius, vitam suam defendere: sicuti nemo tenetur, difficulti sui brachij abscissione eandem vitam conservare. Verum licet hanc opinionem censeam probabilissimam, quia tunc non est, velle mortem propriam, sed actum illum honestum charitatis, quæ honestas melior est, quam vita mea: tamen puto, esse distinguendum; si enim proximus sit pater, filius, princeps meus &c. possum præferre, ob pietatis officium. Et sic concedunt communiter *i* Doctores, me ad salvandum patrem à naufragio posse permittere, ut ipse accipiat tabulam, etiam à me occupatam, into illam ipsi tradere, mea vita neglecta: id enim virtutis est pietatis. At si absolute de communi proximo agamus, puto, probabilius esse, non posse. Ratio est, quia ego non sum dominus vitæ meæ, quam mihi veluti usque ad ultimum spiritum conservandam commendavit Deus: ergo, nisi aliud

major virtutis actus permittat, (ut diximus in prædictis de patre, filio &c. & ut fuit in sanctis Martyribus, qui noluerunt se defendere, propter fidem) obligor, omnia media, saltem non multum mihi difficilia, ponere ad illam custodiendam, quale profecto esse suppono, me defendere, quamvis cum alterius morte, quæ, experientia teste, mihi horrida non est, si mihi eadem vitam parit. Ad rationem in contrarium modo dictam ajo; illud ipsum indigere probatione, an ab honestate charitatis communis evincatur obligatio, qua urgeor ad custodiendam vitam meam; cum tamen contrarium probet illud ab omnibus admissum pronunciatum, *prima charitas incipit à seipso*. Dixi (absolute) nam ut innui, ob aliquem excellentiorem virtutis actum possum permittere, me occidi; sic enim, si mea mors damnatum nullum infert Reip. infert mors alterius, sinam me occidi, cum laude ex motivo charitatis patriæ; sic etiam, qui ad moriendum ex fame juste damnatus est, potest cibum sibi sorte oblatum respicere, & mori, quia exercebit actum virtutis obedientiæ: Præterea si prudenter putem, me esse in gratia, in vasorem vero in mortali, tunc profecto non teneor (esto, possum, sicuti innui num. 5.) ut me defendam, illum occidere, quia tunc intercedit actus virtutis misericordiæ. Et de his ac similibus, non vero absolute (ut contendit Bonacina *l*) intelligitur illud Io. 15. Majorem hac dilectionem nemo habet, quam, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

h Less.

h. Less. l. 8. c. 9. n. 55. & n. 92. Molina, Tolctus, Sa. alijq. quos citat, sequiturq. Dicast. lib. 2. de just. tr. 2. dub. 21. tra. 34. d. 10. 1. Cum Ioan. Sanc. disp. 10. num. 9. versus finem. 1. Bonac. t. 2. disp. 3. circa primum Decal. prac. q. 4. de charit. p. 4. n. 6.

6. Adverte duo. Alterum; ad moderamen inculpatæ tutelæ requiritur, ut non plus agas, quam opus sit ad defensionem; puta, si tuam satis defendere vitam potes minis ac verbis, ne verberes: si verberibus, ne mutiles: si mutilatione, ne occidas. Alterum: si alia via, v. g. fugiendo, te tutari possis, fugere teneris, si dedecori magno tibi fuga non vertitur, si esses Religiosus; non ita, si vir sit nobilis, quamvis sit Clericus, *m* cui dedecus esset, se in pedes dare. Pari modo fugere obligaris *n* à patre, filio, marito, fratre, & ex mea quidem sententia, siue minore, siue majore; imo ab ebriquoocumque; nam non dedecus, sed vel pietas, vel prudentia ejusmodi fuga censetur ab omnibus. Quid si, cum sine dedecore possis fugere, non fugias, sed occidas in vasorem injustum, tenearisne ad restitutionem ex homicidio? Respondeo, de hoc dicam inferius c. 4. §. 3. nu. 16.

m Dicast. & de Lugo apud Dianam par 8. tr. 9. res. 46. n. Mendoza 2. 2. disp. 170. sec. 16. §. 136. Malderus 2. 2. tr. 3. c. 1. du. 12.

Adulter & proscriptus an se defendere queant?

7. Sed adhuc inquirens, primò an adulter in adulterio deprehensus, & an

proscriptus à principe, id est, qui ex statuto potest à quolibet occidi, possint se defendere, occidendo eos, qui ipsos occidere aggrediantur?

8. Respondeo, adulterum posse, quia in foro conscientie non justè invaditur à marito, ut mox §. 4. nu. 8. dicitur. De proscripto seu bannito major est difficultas. Nellus *q* probabiliter negat: quia, si is justè occidi ab altero potest, injustè contra illum pugnat; secus, esset bellum justum ex utraque parte. Concedit Carrerius, & Decius, *f* quia statutum illud non potest præjudicare juri, quod quilibet habet ad suam vitam defendendam.

q Nellus in tr. de banditis p. 2. secundit temporis q. 49. r Carrerius in pract. criminali d. homicidio, f Decius in l. ut vim. ff. de just.

9. Hinc, ex *t* Soto, qui scit, bellum, in quo militat, esse injustum, licitè potest, etiam in ipsa pugna, cum quadam cautione jam jam asserenda, militem alterius justì exercitus occidere, ne ipse ab hoc occidatur. Ratio est, quia injustitia belligerandi ex parte Principis, non tollit jus defendendi propriam vitam. Cautio autem est, ut dictus miles injustus cesset ab occidendo, & admoneat militem justum de sua hac cessatione: nam statim tunc non erit amplius miles injusti beli, & sic poterit se defendere, & ille alter jam non poterit amplius hunc justè interficere. Hic tamen injustus miles justè punietur *n* à suo Rege, ut legitimo judice, de delicto patrato.

t Sot. lib. 1. qu. 1. ar. 7. n. S. Anconinus, Abbas, Pet. Navar. Les. Covar.

M

Bona.

Bona. alijq̄. quos citat sequitur q̄. Dicast. li. 2. de Inst. tr. 2. d. 10. d. 8.

An ut defendas unum ex proximis, possis alium occidere?

10. Inquires secundò: an liceat aggressorem proximi occidere, ut defendas ipsius proximi innocentis vitam? nam, ut defendas bona ejusdem temporalia, mox §. 2. n. 8. dicam. Respondeo, sicuti ad meam, sic ad innocentis vitam defendendam, cum dicto moderamine possum. quia si licite occido invadentem injuste mea bona, ut mox dicitur, multo magis injuste invadentem vitam mei proximi, quam, ut bonum meum, reputare debeo.

11. An teneat, distinguendum est; nam si in vasus est pater, mater, filius, uxor, princeps, subditus, imò solum Vasallus, vel simili modo mihi conjunctus, nec mihi ex defensione imminet grave periculum, obligor, & eos morte injusti aggressoris defendere; id enim poscit charitas ijs debita, & aliquando justitia, si curam proximi geram, &c.

x Les. Mol. apud eundem Dicastill. l. c.

Si vero est unus ex communi proximo, non obligor, & quia tunc quasi aequaliter, & non cum magno excessu, urgere me charitas potest pro vita invaloris, quamvis, injusti, atque pro vita in vasi innocens; unde alterutri favere, non est magna deordinatio. Quod si in vasor injustus est tuus pater, filius, vel similis, non te

obligo ad eos occidendos, ut defendas in vasum, quamvis innocentem, quia te excusat, imò prohibet tanta conjunctio: sicuti nec obligaris, b morte invaloris, eum defendere, qui licite v. g. ob martyrium, vel aliam causam honestam, suam mortem permittit: eadem enim causa honesta te à morte invaloris poterit cohibere.

a Suar. t. 5. diff. 49. sec. 3. n. 2. quidquid in contrarium videatur innuere Dicastill. l. c. nu. 14. b Dicastill. c. n. 100.

An te non aggredientem aliquando occidere possis?

12. Inquires tertio: an liceat aliquando, ob tuam defensionem interficere innocentem te non aggredientem? Solet afferri exemplum duplex. Primum: si quis v. g. te aggrediatur, obijciatque, quasi pro scuto, hominem innocentem, potesne occidere hunc innocentem, ut ab aggressore te defendas? Secundum: si tu v. g. equo insidens fugias inimicum te occidere volentem, potesne conculcare puerum, vel claudam in via forte jacentem, si aliter vitæ tuæ servire non vales? Respondeo, utrumque posse, non intendendo mortem pueri, nec impetendo innocentem, sed aggressorem, quamvis inde intermedia persona innocens vulneretur & cadat. Ratio est, quia id non est directè occidere, sed tuam servare vitam, quamvis inde per accidens & indirectè alterius mors consequatur: quemadmodum omnes concedunt, posse in bello justo contra civitatem rebellem bombardas explodi, quo-

at, quorum ictibus morientur plures pueri prorsus innocentes, si aliter victoria contra civitatem haberi non possit.

13. Quid si ille puer in via jacens non sit baptizatus? Respondeo, Lefsius c. putat non licere tunc illum modo dicto conculcare, at an licere, colligatur ex supra d. dictis in sententia Io. Sanchez, tu perpende, nos enim in casibus tam raro accidentibus diu immorari non debemus.

c. Lef. l. 2. c. 9. dub. 9. n. 59. d. sup. lib. 5. c. 1. §. 2. n. praesertim 8.

Hinc obiter advertas velim, cur Resp. Tyranno volenti totam communitatem destruere, possit e tradere innocentem, quem ipse occidet, communitate servata; non possit vero eadem ipsa Resp. eundem innocentem occidere, quam vis sic servanda sit civitas? Ratio enim est, quia hoc esset, directe innocentem necare, illud indirecte. & ratio ulterior est, quia actio tradendi illum innocentem Tyranno, non est ex se intrinsece mala; potest enim esse ad alium finem; esto, tyrannus abusurus ea sit ad injuste occidendum: quare illum poterit exhibere Resp. propter suam necessitatem; ut etiam potest exponere periculo vitae suos ad defendendam civitatem, imperando, ut maneant in sua statione, ut militent, ut hostes aggrediantur, & similia. At actio innocentem occidendi, cum sit per se intrinsece mala, nullam excusationem admittere potest.

c. Petrus Navar. l. 2. c. 3. num. 120. Lopez. p. 1. c. 60. Lef. l. 2. c. 9. dub. 7. num. 39.

14. Quod si innocens renuat in

priore casu tradi in manus tyranni, tunc Resp. posset illum condemnare, ex Valentia, f. in poenam inobedientiae in re gravi; occideret enim jam nocentem. Sed in sententia Io. Sanchez supra lib. 5. cap. 1. §. 1. num. 4. id an procedat, ibidem vide: quod si (stando in sententia Valentiae) renueret, quia vellet potius à sua Republica morte benigna interfici, quam à tyranno morte fortasse crudeli; possetne licite occidi à Rep.? Id tu cogita; est enim casus, si non metaphysicus, certe rarissimus. F. Kal. t. 3. disp. 5. q. 8. Sotus b. de just. qu. 6. art. 5.

An per preventionem occidere possis inimicum?

15. Inquires quartò, An possim licite praevinire, occidendo eum, qui me parat occidere? Respondeo: duo hic sunt distinguenda: alterum videtur certum: incertum & periculosum alterum. Certum videtur, q. posse à me cum moderamine toties dicto interfici eum, qui proximè & in procinctu parat me injuste aggredi. Ratio est, quia illa propinquitas periculi est moraliter actualis aggressio. Dari solent exempla: si maritus evaginat gladium, si sub cervicali abscondit pugionem, si sicarium domum adducit ad uxorem noctu occidendam, potest tunc, si moraliter certo id praadvertat uxor, praevinire occidendo illum, vel sicarium, si alia via non apparet salutis. Secundò, si quis eat ad solvendum canem vel leonem, ut me fugere non valentem dilacerent, possum eum ante necare, quam bestias

M 2

solvat.

solvat. Tertio, si famulus me interire mere tentet, praesente atque imperante domino, possum ipsum dominum praeveniendo e medio tollere, si aliter mortem vitare nequeam. Quarto, si venenum mihi parasti, nec ego possum illud vitare, nisi aliquo artificio illud tibi propinem, propinare tibi utique possum. Haec & similia ideo licite fiunt (sed non ex affectu odij, at, ut me liberem) quia adest jam praesens & moraliter actualis aggressio &c.

g Navarrus in summa c. 15. n. 3. Silvester. v. homicidium 1. q. 2. Bam. 2. q. 64. art. 7. d. 4. Less. li. 2. c. 3. d. 8.

Et fortasse quando Molina b videtur concedere, in propriam, vel aliorum defensionem. latronem, qui vias publicas tenet, posse a quopiam interfici, tunc (puto) concedit, quando proximè is mortem parat & damna viatoribus. Rursus quando Lessius docet, maleficam, quae magicis artibus assidue nocet per daemones, posse cogi verberibus ad desistendum, quando non adest alia via eam compescendi, imo quando Bonae. l. addit, posse occidi, tunc est, quando actu vitae aliorum insidiatur per daemones quati per famulos &c.

h Mol. de just. t. 4. tr. 3. d. 7. n. 1. i Less. l. 2. c. c. n. 48. l. Bonac. t. 2. d. 2. de rest. in pur. qu. ult. sec. 1. p. 7. n. 4.

15. Alterum incertum: an liceat interficere eum, qui veluti remote parat, me de medio tollere? Varia afferuntur exempla. Inimicus meus quaerit opportunitatem me occidendi, an antequam illam inveniat, possum ego illum interficere? idem praecipit suis famulis, ut ij me circumventionant, oc-

cidantque, an possim famulos, vel dominum, praeveniendo, occidere? Meus adversarius adit judicem, nec desistere vult, tentatque falsis testibus mihi delictum imponere, vel omnino occultum propalare, ut sic ego injusta morte puniar, possumne vel testes, vel adversarium occidere, vel etiam ipsum judicem, quando aliam evadendi viam non habeo, & mihi clare constat, ipsum injustam scienter sententiam in me esse prolaturum? Idem quaeritur, si ob hos testes falsos deberem amittere honorem, vel ampla bona temporalia? idemque, si falsis, seu injustis detractionibus meam famam graviter obscurare quis tentaret? Idem, si quis inique impediret creditores meos, ne mihi in re notabili satisficiant: nam ad honorem, bonaque meae tuenda possum, ut mox dicetur, injustum actualem invasorem, cum moderamine praedicto, interficere.

16. Dico: quamvis aliqui id concedant, ego cum alijs p sic pronuntio: licet speculativè haec fieri posse, probabile appareat, tamen in praxi nullo modo sunt accipienda.

o Bannes l. c. probabileque putat Pet. Navar. l. 2. c. 3. nu. 361. & 375. Diacastill. max citandus, & quod ad accusatorem, Sanc. in Decal. l. 2. c. 39. nu. 7. lege item Laym. l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 3. n. 1. p. Setus l. 5. qu. 1. art. 8. Less. l. 2. c. 9. dub. 8. n. 46. Diana p. 3. tr. 5. resol. 97. & p. 5. tr. 4. resol. 6. 7. & 10. Bonac. l. c. n. 7.

Ratio est, tum quia quando aggressio est modo explicato remota, nunquam moraliter deerit alius modus defensionis, tum quia facile sic perturbabitur

habitur Resp. dum aperitur ostium ad plura homicidia occultè committenda. Scio, has simileſque noſtras rationes non placere Dicacillo q apud Dianam, ſed immerito.

q Dicacill. li. 2. de juſt. tr. 1. diſp. 20. dub. 9. & apud Dian. p. 8. tr. 7. reſol. 43. vide etiam reſol. 52.

An ad recuperandum honorem liceat occidere?

17. Inquires quintò, an finita aggreſſione liceat, injuſtum aggreſſorem perſequi, ad meum honorem reſcicendum? Reſpondeo, id pertinere ad ea, quæ mox §. 3. à num. 2. ſunt explicanda.

§. II.

De Homicidio ob deſenſionem bonorum.

1. **L**icere occidere volentem mea bona alicujus momenti injuſtè occupare, ſi aliter ea defendere nequeam, certum eſt, tum jure naturæ, tum civili, quia ſecus, ſi improbis daretur occaſio bonos & innocentes ſpoliandi. Quo jure fruuntur etiam Clerici Religioſique, ſine periculo irregularitatis, cum nulla ratio, nec ullum jus eos condemnet: dixi (injuſtè) nam extremè indigens v. g. cum habeat jus ad bona, quæ ſibi opus ſunt ad vitam, occidi, ſi ea occupet, non poteſt. †

† Sotus, Leſſ. l. c. alijs, Silveſter, Cajet. Nav. Fab. Sotus, Diob. Laym. alijs

apud Dicacillum li. 2. de juſt. tr. 1. d. 10. dub. 5. ſ. l. furem ff. ad legem Corneliam de ſicarijs & l. 4. ff. ad legem Aquil. interfeceſti. de homic. & Mol. t. 3. tr. 3. diſp. 16. n. 8.

2. Verum tres apparent nodi, qui ſint explicandi. Primus, eccujus momenti hæc bona eſſe oporteat? Reſpondeo: certum eſt, pro re minima occidere furem non licere: non enim chriſtianiæ charitatis eſt, pro uno vel altero aureo vitam proximi poſthaberi. Docent ergo Sotus & alijsque, debere eſſe bona magni momenti: Bonacina, & magni valoris; Molina, & non ſatis eſſe valorem trium, quatuor, vel quinque ducatorum: Dicacillus, & longiſſime majorem quantitatem requiri, quàm ea, quæ in furto eſt ſufficiens ad mortale. Annotationes ſad Aretinum b de maleficijs, monent, non debere eſſe minoris valoris, quam duorum aureorum. Sed proſecto cenſeo, debere ex circumſtantijs id expendi: unius enim vel alter aureus erit magni momenti pro eo inope, cujus integrum patrimonium in illo aureo reſidet. Contra, decena vel viginti erunt exigui ponderis, pro Rege vel valde divite. In ſumma, reſ, propter cujus deſenſionem eſt quis interficiendus, debet eſſe magni momenti, vel ex ſe, vel in ſui æſtimatione, vel ex aliquo damno conſequenti &c.

u Sotus, l. 5. q. 1. art. 8. x Bonac. t. diſ. 2. de reſt. in part. q. ult. ſec. 1. p. 10. n. 1. & Mol. t. 4. tr. 3. diſ. 16. n. 6. a Dicacill. li. 2. de juſt. tr. 2. d. 10. dub. 5. n. 50. b apud Dianam p. 5. tr. 4. reſ. 18.

M 3

Illud

Illud Molinae e contra Rebelli ali-
osque non reprobos; licet res est unius
aurei vel minoris valoris, si illa quis
resistente domino vel custode, vellet
auferre, seu ejus possessionem occupa-
re, posse interfici, si aliter repelli ne-
queat, quia non injustus solum, ve-
rum etiam contumeliosus graviter est
(ut supponi omnino debet) contra
praesentem dominum is, qui sic tentat
alienum arripere; addit Lessius, d
etiam si deinde recuperare per judi-
cem posset. Hinc decerne, peccavisse
vineam magnam custodem nudius tertius,
qui accedentem de die homunculum
ex plebe, ad vvas non multas, ut sit,
suffurandas, clamoribus primo, mox
exploso in vacuum sclopo exterruit,
denique nolentem desistere, ejusdem
sclopi vi, emisso plumbo, interfecit;
& ratio, quod peccaverit, est, quia res
furripienda erat modica, & contume-
lia, quae sic custodi inferebatur, fere
nulla.

c Mol. ibi. num. 7. d. Less. li. 2. c. 9.
Dub. 11. num. 69. ex Covarru.

5. Secundus nodus: si re jam abla-
ta fur fugiat, licetne illum persequi &
occidere, nisi rem dimittat? Respon-
deo, esse distinguendum. Id enim vel
sit in continenti, hoc est, in ipso actu
vel sine fuga, quando nondum mo-
valiter censetur res esse sublata, sed
auferri; & tunc furem occidere tibi
conceditur: e multo magis, si illum
clamando admonuisti, ut nisi rem di-
mitteret, sclopum v. g. in ipsum ex-
ploderes. Vel id sit ex intervallo, post-
quam scilicet fur rem ablatam pacifice
domi suae habet, & tunc non potes

furem occidere, quia esset mera vim
dicta.

e Silv. v. Bellum 2. n. 3. & num. 10.
Less. ib. n. 74. Sanc. l. 2. de Matr. d. 22.
num. 17.

6. Fateor tamen, esse probabile,
cum Vasquez, f. aliisque, si non est
spes aliter recuperandi, vel esset timor
recuperandi cum magna difficultate,
posse te tentare, rem tuam si ve immo-
bilem, si ve mobilem (si extat ff in
individuo) resumere, quod si fur con-
tra renitatur, indebitamque suam pos-
sessionem custodire contendat, posse
occidi, quia tunc injuste te fur impe-
dit, & moraliter seu aequivalenter te
aggreditur, & consequenter infert vim,
quam vi repellere fas erit tibi:

f Vasq. c. 5. de rest. §. 1. d. 4. num.
43. aliq. apud Dian. p. 8. tr. 7. resol. 47.
Less. & Reginal. apud Bon. l. c. n. 4. ff
cur id ponatur vide mox n. 5.

7. Tertius nodus. Nolente, seu re-
pugnante in vaso, possumne licite ejus
res defendere, morte invadentis? Re-
spondeo, si de vita defendenda agere-
tur, possem, quia nemo est dominus
vitae suae: quare in vasus non potest ce-
dere juri vitam suam defendendi. At
deberemne?

Respondeo: cum repugnantia haec
invasi sit, ac si nulla esset, ideo idem
hic dicendum, quod diximus §. pri-
mo, num. 10. ubi nulla mentio est re-
pugnantiae. Illud noto, si in vasus ju-
sta de causa vitae juri cederet, ut
ob virtutis actum, modo dicto §. 1. n.
6. tunc quamvis licite possem, ipsum
invasum defendere, tamen non tenerer;
quia licet & mihi ex eodem virtutis
actu defensionem omittere.

8. Veram

3. Verum cum nunc agatur de defendendis bonis externis, honore, fama, &c. dico, non posse, quia invadens nullam vim tunc infert in vaso, qui jam valide cedit juri suo, & consequenter cessat ratio, cur ego occidere possim illum, qui eum aggreditur. Excipe, si nisi res in vaso ad me pertineant, ut si bona ablata essent mihi debita: tunc enim mihi in vaso vis inferretur. Sic enim maritus potest occidere juvenem, vim inferentem uxori, quomodocumque consentienti, quando illum aliter avertere non potest; nam pudicitia uxoris pertinet ad honorem mariti.

§ *Less. l. c. du. 13. n. 88.*

§. III.

De homicidio ob defensionem honoris & pudicitiae, ubi de duello.

1. **Q**uod modo statuimus de defensione bonorum temporalium, extendi ad defensionem honoris & pudicitiae, palam est; siquidem haec aestimabilia, quam illa sunt bona.

h Salon. 2. 2. q. 64. art. 7. Controv. 2. conclus. 1. Tole. l. 3. c. 6. alijsq. apud Dian. p. 8. tr. 7. resol. 48. sine, quibus ad de Val. Mol. Navar. apud Dicast. l. c. n. 64. & 66.

Honestus ergo vir, ne alapa v. g. percutiatur, honestaque mulier, ne impudicam maculam patiat, occidere, etiam sine timore irregularitatis, invasores possunt, quando aliter consulere sibi nequeunt. Addit Bonacina, in posse invasum condonare vi-

tam invasori, patiendone violationem sui, quando non est periculum consensus: nam teste S. Lucia, non coquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Hæc ille. Sed quia difficile est non adesse in tanta occasione periculum consensus, nemini ego ejusmodi condonationem indulgerem. Vide mox n. 7.

i Cajet. 2. 2. q. 64. ar. 6. Silvest. v. Homicidium 1. qu. 5. & passim. I. Suarez, Bonac. Coninch. & passim apud Dianam p. 2. tr. 15. res. 16. & patet ex Clement. si furiosus, de hom. in Bonac. 2. 2. d. 2. de rest. in particul. quest. ult. sec. 1. p. 10. n. 12.

2. Sed quid, si fueris jam alapa v. g. percussus, potesne ad refarciendam contumeliam repercutere, quantum satis erit pro tuo honore? Respondeo, statim & incontinenti, etiam si qui percussit, aufugiat, & tu illum insequare ad repercutiendum, non ut vindictam sumas, sed ut recuperes honorem, quem veluti secum actu fert aufugiens, speculative probabile non est, posse; ex intervallo, nullo modo. Ratio est, quia hic esset vindictam sumere, ibi aggressionem moraliter adhuc existentem vi repellere.

n Navar. in summa, cap. 15. num. 4. Victoria, de jure belli n. 5. Petrus Navar. l. 2. c. 3. n. 383. Henriquez l. 14. de Irregul. c. 3. n. 10.

3. Dixi (speculative) nam propter non absimiles rationes dictas §. 1. nu. 16. in praxi id recipiendum non iudico, quamvis sciam, ab Hurtado p cum alijs id, etiam in praxi, & sine limitatione doceri. & Diana q quidē ait, idem pios & doctissimos viros docuisse.

p. Caspar

p *Gasspar Hurtadus alijq; apud Dianam p. 8. tr. 7. resol. 48.*

q *Diana p. 2. tr. 15. ref. 15.*

4. Obijcies : possum ex §. 2. nu. 6 cum Vasqu. rem meam resumere à domo furis, si ipse renitatur, etiam post dies, ergo & honorem. Respondeo, nego consequentiam; nam ibi non dicitur dictum est (si res tua extet in individuo) at tuus honor in casu, de quo disputamus, cum ablatu jam fuerit, & veluti deperierit, convinceris, alium æquivalentem velle acquirere, media contumelia, vel percussione, quod non esset, vim vi repellere: non ita, quando statim: tunc enim quamvis statim ab alapa v. g. tibi inflata, honor tuus deperierit physicè, non tamen moraliter, & in hominum estimatione; nam propterea id speculativè concessimus.

r *Licet contrarius nobis sit de Lugo t. 1. de just. tr. 1. disp. 10. sec. 10. nu. 189. & 290.*

5. Obijcies rursus, si quamvis speculativè liceret, statim repercutere aggressorem, teneretur hic aggressor pati talem repercussionem, imo etiam mortem: nam cum juste repercutiatur, illam pati obligabitur, alioqui esset bellum justum ex utraque parte: sed quis dicat, percussorem obligari ad patiendam repercussionem, vel mortem? ergo nec licebit repercutere. Respondeo, percussorem non teneri pati ejusmodi repercussionem; nam potest tibi veniam petere, & dare percussio congruam satisfactionem; quod si faciat, tunc injustè repercutietur, & poterit se defendere. At si nolit id fa-

cere, tunc amittit jus se defendendi, si cuti fur non teneretur permitttere, se occidi, vel percuti, teneretur tamen reddere domino rem sublatam; qua reddita, si dominus vellet adhuc illum percutere, poterit fur jure defensionis uti.

s *Petr. Nav. l. 2. c. 3. num. 380. & 388.*

6. Denique habe duo. Primò, si verbo contra te injustè contortam injuriam repellas, dicendo (mentiris) te non peccare, probabiliter etiam practicè, puto cum Soto; u quia tunc vindictam non sumis, sed, cum non possis alio modo, injuriam injustè allatam avertis. At vero afficientem te quibuscunque atrocibus contumelijs occidere non potes; x quia aliter honorem tuum defendere potes, quando solum agitur de contumelijs.

u *Sotus l. 5. q. 9. art. 3. in corp. ff. Henric. l. 14. de Irregul. c. 2. num. 10. vide Dianam p. 6. tr. 6. ref. 16. x Azor. & Lessius apud Bicastrum lib. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 6. nu. 78. quid quid alij dicant, apud eundem n. 76.*

7. Secundò: puella vel juvenis, quando sollicitatur, tangitur, vel osculum jam accepit per vim ab aliquo, & posset licitè, imo cum laude, non solum verbis asperioribus, verum etiam pugnis, alapa, imo & fuste illum statim non graviter repercutere; id enim non esset, vindictam sumere, sed puritatem animi & constantem dissentium ostendere, & quamvis ejusmodi repercussio sit post susceptum v. g. osculum, tamen est etiam defensio pudicitia; nisi enim sic a-

riter hominem illum repellas, facile redibit, nec facile discedet, nec facile quis credet, te consensum non præbuisse.

2 De Lugot. 1. de just. d. 10. sec. 10. num. 169.

De Duello.

8. Restat illa difficultas: si occidere aliquem possum ad meum honorem defendendum, possumne propter eundem honorem duellum acceptare? antequam id decernam nonnulla sunt de duello præmittenda.

Duellum a est singulare & quidem grave, atque ex privatis causis certamen inter duos, vel plures, ex condicto, designato tempore & loco. In qua descriptione illud (&) copulativè b se habere mihi videtur, ita ut si condicatur locus duntaxat, vel duntaxat tempus, non sit duellum, prout sumitur in prohibitione Pontificum mox afferenda, quæ cum sit odiosa, stricte est c interpretanda pro riguroso duello.

a Sanch. in summ. li. 2. c. 39. Clavis Reg. Fal. Fili. Bonac. aliq. citati à Basjes 7. Duellum. b Bonac. citatus. c exceptus à Diana p. 5. tr. 18. res. 59. d Hurtadus apud Dianam p. 5. tr. 3. res. 9. §. Notandum est.

9. Dixi primò (grave) pugna enim, quæ fit sine armis aptis ad interficiendum, vel vulnerandum, v. g. virga, levi baculo, pugnis, avulsione capillorum &c. non est duellum.

10. Dixi secundò (ex privatis causis) in bello enim justo, contra communes hostes, cum iisdem suscipere

& condicere duellum ad reddendum milites animosiores, vel ad hostes terrendos, vel ad finienda propter bonum publicum bella, ex principis autoritate, sine dubio licet. d

d lege Reginaldum to. 2. li. 27. c. 7. nu. 75. & Basseum l. c. n. 7.

11. Dixi tertio (ex condicto) quare, si dum duo rixantur, alter dicat, exere gladium; si dum sunt in Ecclesia, navi, Aula Principis, domi, alter ob reverentiam vel periculum loci, dicat, exeamus, eodemque impetu exeunt, & pugnant: si in loco aliquo rixam incipiant & eodem tempore atque calore in ipso impetu exeunt ad alium locum, ibidemque evaginati gladijs pugnam prosequuntur: si duobus contendentibus pugno vel verbis, alter vel uterque domum petat, armaque capiens redeat & pugnent, certum mihi videtur a non hæc duella esse, de quibus loquimur, quia in his non adest conditio determinati loci, imo nec temporis. Idem puto, contra Bonacinam, f si quis dicat, tecum pugnabo prima vice, qua per urbem obvius tibi fuero. Quia tota urbs non est locus determinatus, & prima vice, non est tempus certum.

e lege Dianam alios referentiè p. 2. tr. 16. res. 53. & p. 3. tr. 6. res. 1. f Mancinus apud Dianam p. 5. tr. 15. res. 53.

12. At, si dum sunt in Ecclesia, navi, aula, &c. non ob reverentiam vel periculum, sed ut possint liberius pugna vacare, exeant, vel alter dicat ob eundem finem, exeamus: si duobus contendentibus, alter condicens locum dicat, hic expecta, donec veniam: sumensque domi arma redeat, vel dicat,

N

hic

hic expecto, donec cum armis tu huc rede-
as: si quis dicat inimico manenti do-
mi, ex, hic in via expecto: si quis ab-
solute dicat, invito te ad pugnam, quo-
cumque in loco mihi occurreris, dubium
videtur, an sint provocaciones ad du-
ellum, de quo agimus? esse videtur
nonnullis, g quia licet sub aliqua in-
determinatione, condicitur tamen lo-
cus & tempus. Verum cum ex dictis
prohibitio hæc sit odiosa, nonnulli h
censent, non esse: tum quia in aliqui-
bus ex his non indicitur tempus vel
locus determinatè: tum quia videtur
ex circumstantijs, esse solum in his in-
vitatio ad pugnandum, & valde per-
accidens ad pugnandum in tali vel ta-
li loco, seu tempore: tum præcipuè
quia quando conventio & pugna fi-
unt in illo calore, non sunt duæ, sed
una moraliter actio; quare conventio
tunc non est dicenda duellum, sed pu-
gna exorta ex rixa, cum in huiusmodi
actionibus, principium potius atten-
datur, quam finis.

g apud eundem l. c. h apud eundem
l. c. i lege eundem p. 6. tr. 6. ref. 21.

13. Hoc igitur duellum, etiam pri-
vatum, est prohibitum l sub pana
excommunicationis lætæ, Pontifici
summo reservatè: (per bullam cru-
ciatæ poterit semel in vita, & semel in
morte absolvi; ut item quando deli-
ctum est occultum, semper per Epi-
scopum: quid per Privilegia mendi-
cantium, m alibi universaliter vidi-
mus) & sub alijs pœnis, præsertim sub
pœna privationis Ecclesiasticæ sepul-
turæ.

l Ordo huius prohibitionis hic est, Riva
IV. confirmans constitutiones Iulij II.

Leonis X. Clementis VII. & Concilij Trid.
sess. 25. cap. 19. de ref. prohibent Duellum
la sollempnia. Sequitur Greg. XIII. qui
prohibet sub excommunicatione reserva-
ta, alijsque pœnis duella, etiam privata,
eorumque cooperationem. Denique Cle-
mens VIII. prædicta confirmat, additque
aliqua magis explicita sub eadem excom-
municatione alijsque pœnis. m in Meth.
Confess. li. 3. c. 7. §. 4. videatur Dia-
stillus li. 2. de iustitia. dec. 10. dub. 15.
nu. 238. a in nostra Methodo Confessio-
nis, lib. 2. c. 10. §. 3. n. 57.

Si moriatur in ipso actuali confli-
ctu; & (ut ego interpretor) si sine sa-
cramentali confessione: nam cum in-
tercedit tempus à vulnere ad confes-
sionem, non dicitur is mori in ipso
conflictu. Nec obstat Rituale Pauli V.
dum sic habet in Rubrica præfixa or-
dinationi de exequijs: morientibus in
duello deneganda est sepultura Ecce-
siastica, etiam si signa pœnitentiæ de-
derint. Non obstat, inquam, quia mi-
nus est, dare pœnitentiæ signa, quam
sacramentaliter confiteri; & cum in
articulo mortis quilibet Sacerdos ha-
beat potestatem absolvendi à qualibet
excommunicatione, modo alias ex-
plicato, prædictus a sic absolutus non
decedet cum excommunicatione, &c.
Ij nihilominus, qui in dicto conflictu
sine his signis morientem sepeliunt,
graviter quidem peccant, sed non in-
currunt o excommunicationem ul-
lam.

n Hurtadus apud Dianam p. 5. tr. 3.
ref. 99. o Baumius & Castropal. apud
eundem c. 7. tr. 11. ref. 44.

Nec solum committentes duellum
inci-

incidunt in excommunicationem, verum etiam instigantes, consilium, arma, favoremque dantes, patrini, domini loci, & similes clare positi in citatis constitutionibus. Quadam exceptionem, quoad dantes arma amico omnino volenti duellum committere, vide apud Hurtadam. p.

p. Hurtad. apud eundem Dianam p. 5. tr. 14. ref. 101.

14. Contra, quia solum ratum habentes sive ipsa duellum, sive provocationem ad illud, nomine suo facta, non sunt in dicta constitutione, ideo non incurrunt q. in excommunicationem. Dubium solum est de duobus: primo, an spectatores? Respondeo, in bulla Gregorij incurrunt spectatores ex composito. In Bulla Clementis, *Hujus delicti socij de industria spectatores*. Ex quibus verbis conjicio, non r. incurrere eos, qui casu & per transitum sistunt, ut vident: imo nec qui eunt ad videndum curiositatis gratia, & nihil eorum presentia movet duellantes: multo minus, qui illuc se conferunt ob finem advocandi confessarium, vel medicum &c. sed solum ij incurrunt, qui adfunt, animum vel auctoritatem dantes duellantibus, vel tanquam testes, vel iudices, seu arbitri, &c. id enim videntur significare illa verba ex composito, & socij spectatores.

q. Florenus, de duello, apud summam Dianam, verbo, *Duellum*, num. 10. r. Bonac. apud Dianam p. 5. tract. 14. ref. 100.

15. Secundo dubium est de ipsis principalibus, si enim provocent, vel

acceptent, sed deinde propter aliquam rationem, altero v. g. non comparente, pugna non committatur, dubitatur, an dictam excommunicationem incurrant? Affirmat Filiucius, f. negat Mendoza, r. Filiucio favet stylus curiæ, quæ eos pro excommunicatis habet. Mendoza favent verba Gregorij, qui cum excommunicat principales, addit, *si pugnam commiserint*. Sed Filiucij sententia tenenda est, non quidem propter stylum curiæ, qui plerumque est pro foro externo, sed quia esto, per Gregorium ita res se habeat, tamen Clemens §. 7. excommunicare videtur mere provocantes: dixerat enim §. 6. sine, de instigantibus, etiam *si pugna aliqua non secuta fuerit*; quæ clausula videtur etiam intelligenda, seu supplenda in §. 7. de provocantibus. Certè prohibitio tam exaggerata Clementis, & præsertim illa verba ejusdem dicti §. 6. (& his similia) manifestè ostendunt, solam provocationem, etiam non secuta pugna, imo etiam non secuta acceptatione, sub excommunicatione reservata prohiberi. Hæc enim verba (& similia) non cadunt solum in instigantes ad duellum, ut aliquis putat, sed in principales etiam; id enim videtur ostendere modus loquendi tam universalis Clementis. Et sane mirum mihi esset, hominem mere instigantem ad duellum, vel provocationem scribentem incurrere in excommunicationem reservatam, non secuta pugna, ut patet ex ipsa Bulla Clementis, ipsum vero principalem, revocantem non incurrere.

N 2

f. Filiuc.

f. Villinc. t. 2. tr. 29. cap. 8. nu. 170. Escobar tr. 1. exam. 7. nu. 64. c. 2. Hurtadus de Mendoza 22. d. 170. sec. 2. §. 190. etiam in terminis Bullæ Clementis apud Dian. dicentem p. 5. tr. 14. ref. 102. an hac sententia Mendoza sit probabilis, alij judicent.

16. His jam prælibatis, ad difficultatem propositam revertamur, an viro nobili, duellum acceptare liceat, ne vilis habeatur, & consequenter, ne honorem suum amittere cogatur?

Respondeo, nequaquam licere, nisi in casibus inferius ponendis à nu. 17. Ratio est, quia ex una parte fieret contra gravissimas constitutiones Pontificum, imò & contra jus naturale, per quod omnis pugna privata, præsertim exposita periculo cædis proximi, est illicita, nisi ipsum jus naturale permittat, in casibus, ut dico, ponendis inferius. Et in alia parte non desunt alia remedia conservandi honorem in similibus provocationibus, ut si vir honestæ existimationis hoc vel simili modo respondeat provocanti: *equidem tua isthac conditione non indigeo, ad me meaque conservanda: quocumque in loco vel tempore paratus sum hoc gladio illa defendere.*

u. Sanchez, Becanus, Molina, Lessius, Rodriq. Bannes, Socus, Laym. quos citat sequitur q. Dicastillus li. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 6. & communiter. Esto Vual. contrarium asserat, inclinetque in gravissimo casu Layman apud Dicastillum l. c. n. 171.

17. Nec tamen desunt casus, in quibus licitè acceptabis duellum. x quidam inimicum inermem aggressus est,

gladioque stricto, sic est interminatus: *tecum pugnare volo in eo condicto loco, nisi acceptes, hic te confodiam.* Sane is licitè sine periculo excommunicationis duellum acceptavit. Alter non dissimili modo, domum de nocte cujusdam divitis ingressus, sic locutus est: *Auferam à te hæc pretiosa bona, nisi duellum acceptes.* x pari modo licitè hic duello consensit, si alia via suas res servare non valuit. Ratio utriusque est, quia ex una parte humana jura non urgent in tanto periculo, & ex alia, hæc est ipsissima defensio vitæ & bonorum contra injustum aggressorem. Imò aliqui à merito idem extendunt ad provocationem. Si quis enim alia caret via, qua suam vitam servet, nisi provocet ad duellum (quem tamen casum fateor esse rarissimum) licitè provocabit, quia, in hac suppositione, hæc non est provocatio, sed justa defensio.

x lege Hurtadum de Mendoza apud Dian. p. 5. t. 15. ref. 27. & ibid. tr. 14. ref. 99. a ibi, quib. adde Dicastil. li. 2. de just. tr. 1. d. 10. d. 15. num. 217. & Thom. Hurtad. p. 2. tr. ult. ref. 5.

Qua ratione excusari possint acceptantes duellum, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt, pugnam non scuturam, vide apud b Dianam. Multo magis, si ex condicto, cum certa occulta promissione, quod impediendi omnino sint ab omni damno. (semper tamen præciso scandalo, legisque contemptu) etiam si descenderint e ad locum pugnae, gladios strinxerint, levesque sine periculo ictus aliquot contorserint.

b Dian.

b *Dian. p. 2. tr. 16. ref. 53. & p. 3. tr. 6. ref. 1.* c *Escobar. tr. 1. exam. 7. cap. 3. n. 66. §. Quis provocato. Bassani V. Duellum, nr. 7.*

§. IV.

De homicidio ad malefactores puniendos.

Malefactores vel sunt in sua libertate, nondum à potestate publica comprehensi, vel sunt sub manibus iudicis, v. g. in carcere.

Malefactores nondum comprehensi.

1. Quoad priores, habe quatuor: primò, à nullo privato hi possunt occidi, nisi forte in casibus, quos innui superius §. 1. num. 15. sine, quia ad privatos non pertinet, aliena peccata punire, potissimum tanto mortis supplicio.

2. Secundò, potest à publica potestate concedi privatis facultas eos occidendi, ut solet fieri contra bannitos seu proscriptos, etiam proposito præmio; etiam seipfos invicem, idque proditoriè, b occidendo; etiam si præter c voluntatem tamen occidentis, Sacramentali Confessione careat occisus: tunc enim ipsi proscripto imputatur confessiois carentia, & quia secus, nullus bannitus posset (cum semper fere ipsis confessio desit) interfici. Sed in his omnibus privati quicumque, ut ministri publici, occidunt. Excipe parentes, filios, conjuges &c. de quibus dictum est superius lib. 5. c. 2. §. 2. num. 16. Illud adverte, cum

hujus facultatis exercitium pertineat ad jurisdictionem contentiosam, posse quidem à te occidi proscriptum in proprio principis proscriptoris territorio, non vero in alieno, nisi ex tacito vel rationabiliter præsumpto legitimi principis consensu. Quod si in alieno occidas, non facies solum injuriam principi alieno, verum etiam injustè occides, utpote qui occidas sine legitima facultate. Aliqui, apud Dianam, d bannitum ubicunque occidi posse docent. Ratio potest esse, quia, saltem regulariter, adest prædictus tacitus consensus.

a *Silvestr. Axor. Tolet. alijq. apud Dicast. li. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 1. n. 7. & apud Menoch. de arbitr. li. 1. q. 90. nu. 4.* b *Dicast. l. c. nu. 12. c Contra Sotum, apud eundem Dicastillum ibid. d Diana p. 5. tr. 4. ref. 24.*

Si non sint legitime proscripti, sed solum rei grassatoresque, regulariter non possunt occidi, (ne à satellitibus quidem eos capere volentibus, solum ex eo, quod ipsis resistunt) nec possunt tunc iudices satellitibus facultatem concedere, ut occidant. Ratio est, quia nondum sunt convicti de crimine capitali. Dixi (regulariter) quia positis sex circumstantijs posse, docet e Farinacius, quem, si libet, adi.

e *Farinac. apud Dian. p. 8. tract. 7. §. 44.*

3. Tertiò: quando leges f permittunt marito deprehendenti uxorem in adulterio (idem patri, respectu filia) illam occidere posse, si constaret, tunc dari marito vel patri auctoritatem publicam, non peccaret in ritus, vel pater, quia procederent ut ministri

publici: at qui ex communi Theologorum calculo, id ita non est; nam leges solum propter illum vehementem dolorem animique perturbationem non damnant in foro externo eas occisiones, non vero eos creant ministros suos: ideo semper mortaliter peccabunt, quamvis illas deprehenderit in flagranti crimine: nisi tamen dictus maritus, vel pater occidant per primos motus, qui in tanta passione probabiliter presumi non raro possunt. Si post sententiam latam à iudice, adultera uxor traderetur occidenda ab ipso marito, tunc sanè ut minister iustitiæ posset illam is sine peccato interficere: verum id non est consulendum, cum proclive sit, ut vir potius in vindictam occidat & in odium, quam in zelum iustitiæ, & ut uxor odio detestetur tantam mariti, qua in vis permissam crudelitatem.

l. Maritus ff. ad legem Iuliam de adulterijs, & l. gravis eodem. g. c. interfectores 28. q. 2.

4. Quarto. Clericis in majoribus ordinibus constitutis sub mortali non licet, occidere ejusmodi proscriptos. Imò ijdem sine Pontificis facultate neminem tanquam iudices condemnare possunt, vel tanquam ministri iustitiæ, quia illis graviter hoc prohibitum est, & quidem sub irregularitatis pœna. Clericis in minoribus solum sub veniali hæc non licere, docet Toletus i. ex Soto.

h. c. Cleric. o. sententia: ne clerici, vel Monachi. et ibid. Glossa. lege Distast. lib. 2. de just. tr. 1. d. 10. dub. 1. num. 13. contra Riccium, i. Toletus lib. 5. c. 6. n. 84.

Malefactores jam comprehensi.

5. Iam vero quoad posteriores, certum est, auctoritate publica posse & debere malefactores interfici, servato tamen juris ordine, nimirum quod citentur, audiantur, ac factum probetur &c. Debere, inquam; sed non dubito, quin aliquando possit princeps vitam condonare malefactori, jam per sententiam damnato; siquidem raro id efficere, bono publico nequaquam nocet. Quod si noceat, manifestum est, non posse.

6. Affui ego semel in loco, ubi quatuor vel quinque de trabe suspendendi erant, tota quamvis latissima platea plena spectante. Porro unus ex his in blasphemias, homine, nedum Christiano, indignas prorumpere cepit, sub ipsis scalis: & quamvis constricto ore cogere ad silentium, vi tamen nisuque corporis incredibili, humi provolutus ad scalas patibuli, ascendere renuebar: imò nec inde sublevari à circumstante satellitio patiebatur: ita factum est, ut ministri post multas horas, quas benigne, sed omnino frustra concesserunt Sacerdotibus, quo hominem ad penitentiam commoverent, laqueo ad ipsas imas scalas contorto, humi prostratum misere suffocarint, si non ore, certe oculis, nutu, animo, & subinde detruncatis verbis blasphemantem. Fateor, id me & frequentissimos ceteros cum summo horrore spectavisse. Inquiro jam, an potuerit princeps (quem fuisse de toto eventu intra illas horas admonitum, fere-

fererat fama) hunc ad mortem compellere? Rursus an poterit iustitiam per aliquot dies vitam illi prorogare? Id cum accidit, puor ego eram Caltanissetta in patria mea, & viros me aetate grandiores (nunc certè memini) afferentes audiui, licuisse principi, illius mortem urgere; eidem parcere vel supplicium differre, non licuisse. Rationem addebant, quia in tanta spectantium frequentia bonum publicum exposcebat, ut criminosis spes hæc non daretur procurandæ condonationis tam scelestæ arte blasphemiarum, quam facile alij æmulati velle ab hoc unico exemplo potuissent.

Iuris ordo in condemnandis malefactoribus.

7. Superfunt tres graves quæstiones. Prima, certum est, iudicem ordinarium debere juris ordinem servare, ut inferius l. suo dicitur loco: quid de principe, seu iudice supremo? Respondeo. Hic, quia potest dispensare in legibus juris ordinè præcipientibus, poterit *m* in aliquibus casibus sine illis solemnitatibus (urgente certe causa, ne temere agat) condemnare. Solent tres casus afferri.

l. infr. li. 9. c. 2. §. 1. m. Dicast. li. 2. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 2. n. 109. afferens Less. Arag. Covar. alios.

Primo, quando delictum est vere notoriū nam tunc non tenetur citare.

Secundo, quando grave imminet periculum Reip. si statim non fiat puniitio, ut si adfit timor rebellionis, vel gravis turbationis in civitate, licitè solemnitates illas omittet.

Tertiò. Quando apparet periculum in fugæ ejus, qui de re gravi reus, est &c. Sed in his omnibus debet semper princeps esse certus, crimen probari posse. rursus debet summarium formare processum, aptumque defensorem constituere reo, etiam si absens sit: & tunc poterit condemnare, imo & occultè laqueo vel veneno interficere, post recepta Sacramenta, præsertim Confessionis.

Iam vero estne in principe, nullum agnoscente superiorem, legitima potestas aliquem occidendi, vel sententiam de alterius morte ferendi, more belli (ut dicitur) sine ullo prorsus, ne summario quidem processu, sed statim & in continenti? Negat de Lugo. Concedit, esse probabile in aliquo valde urgenti casu Lessius; dat enim, posse Regem sine judiciali strepitu occidere occulte adulterum, qui vim Reginae inferret, solusque rex id sciret; quia sic regi expedit, ad regiam infamiam evitandam.

n. de Lugo p. 2. de just. d. 37. sec. 5. n. 52. o. Less. li. 2. c. 29. n. 96. cui favet Fag. præc. 8. dec. c. 20. num. 18. Dicastillus li. 1. de just. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 2. conceditque Bossius apud Dianam p. 10. tr. 15. res. 34.

Innocens probatus nocens an possit condemnari?

8. Secunda quæstio. An possit unquam innocens morte damnari? Respondeo: in tribus id casibus quarri solet: & quidem duo parum habent difficultatis: multum habet tertius.

9. Nam primo, qui actu est innocens, sed prudenter timetur, si su-

per vi-

pervivat, noxius Reip. esset futurus, nulla p ratione potest occidi. Nullus enim pro peccato futuro puniendus; cum præsertim possit occurri damno, quod forte timetur, trudendo illum in carcerem, eijciendo in exilium &c.

p *Salon. 2, 2, q. 64, art. 2, controu. 3. & communiter.*

10. Secundò filius innocens nunquam q occidi potest pro peccato patris; multo minus quilibet alius pro alieno peccato, lege S. Tho.

q *S. Th. 2, 2, q. 108, ar. 4.*

Hæc plana sunt. Molesta est autem tertia difficultas, an scilicet iudex vel princeps licitè possit sententiam mortis in eum ferre, quem certo scit esse innocentem, qui tamen, secundum allegata & probata, mortis reus apparet? Ipse iudex v. g. vel princeps occultè Petrum interfecit, sed Paulus propter aliqua indicia vehementia infamatus, convictus tandem secundum legitimas probationes de ea occisione fuit, potestne licitè ipse iudex vel princeps Petrum capite damnare?

q *S. Th. 2, 2, q. 108, art. 4.*

Respondeo; certum r mihi est, principem non posse, sed teneri, eum liberare. Ratio est, quia princeps potest sibi dispensare in ea lege, qua iubetur, debere procedi in judicijs secundum allegata & probata. Quod si subesset periculum scandali, quod rei non puniantur, tunc princeps palam etiam cum juramento (si hoc necessarium iudicabitur ad faciendam fidem) debet pronuntiare, sibi notam esse illius hominis innocentiam. Sed quan-

donam tantum scandalum contra summum supremi principis imperium?

r *DD. mox citandi.*

12. Punctus ergo difficultatis de inferiore iudice est, qui hæc dispensandi potestate non gaudet. Nonnulli t censent, eum pari modo non posse, quia innocentem certo cognitum directè occidere, intrinsecè malum est, Nonnulli t docent, posse, quia iura præcipiunt, ut iudex puniat eum, qui secundum allegata & probata mortis esse reus invenitur, obligabitur igitur hic, omnem movere lapidem, quo impediatur hujus innocentis interfectionem, præveniendò, ne testes contra illum deponant, vel diligentius eos examinando, aperiendo clam, si potest, ipsi carcerem, ut fugiat, monendo principem de illius innocentia, imò & deponendo iudicis officium, si ex depositione grave damnum non accipiat, &c. Verum si hæc non proficiant, instetque princeps, ut condemnent, poterit condemnare.

f *Less. li. 2, c. 28, num. 84, inclinat de Lugo to. 2, de just. d. 37, sec. 4. Rosella, Angelus, Petrus Navarr. Sà asud Dicast. li. 8, de just. tr. 1, d. 4, d. 5, q. 1, t. S. Th. 2, 2, q. 67, ar. 2, Th. Sanch. lib. 2, conf. c. 1, d. 17, alijque ab ipso, & à dicto de Lugo citati, quibus adde Cajet. Bann. Arag. Salon. Cov. Azor, Val. aliosque citat. & exceptos à Dicast. l. c. à n. 79.*

13. Ex his sententijs prior menti meæ adeo certa se offert, ut hæc posterior non sit mihi intrinsecè probabilis; quia tamen eam doctissimi, & præsertim S. Thomas, amplectuntur, probabilis

habilis saltem propter auctoritatem extrinsecam censetur. Ratio nostra est, quia sacratissima jura cum præcipiunt, ut judex puniat secundum allegata & probata, semper intelligunt de judice regulariter, id est, de judice, cui regulariter constare non solet de delicto rei, nisi per allatas probationes; de judice autem innocentiam rei certo cognoscente, qui casus rarissimus est, & pæne dixerim metaphysicus, nunquam agunt. Sane etiam leges universaliter damnant eum, qui alienum rapuit, sed non propterea eum damnant, qui per justam compensationem alienum accepit. licet enim hoc non explicent, semper tamen ex jure natura esse id exceptum intelligitur, & sexcenta quidem similia in jure reperies.

¶ *Less. li. 2. c. 29. n. 84. inclinât de Lugo t. 2. de just. d. 37. sec. 4. Rosella, Angelus, Petrus Navarr. Sâ apud Dicast. li. 8. de just. tr. 1. d. 4. d. 5. q. 1. t. 5. Th. 2. 2. q. 67. art. 2. Th. Sanch. lib. 2. conf. c. 1. d. 17. alijsq; ab ipso, & à dicto de Lugo citati, quibus adde Cajet. Bann. Arag. Salon. Cov. Azor. Val. aliosque tit. & exceptos à Dicast. l. c. à n. 79.*

¶ 14. Dices, At ita publicum bonum exposcit, ne scilicet juris ordo pervertatur, neve iudicibus detur occasio, ut etiam nocentes liberent, prætextu, quod eos innocentes esse cognoscant.

Facilis responsio: juris ordinem non pervertit, qui contra jura non agit: at jam vidisti, nullum jus esse contra certo cognitum innocentem. Præterea majus malum est, semel innocentem interfici, quàm aliquoties

nocentem liberari; illud enim malum irreparabile est, hoc à principe, & à Rep. facile reparari valet, ne multum serpat, nimirum vigilando, ne iudices, nisi vero justitiæ zelo præditi, eligantur. Denique magis favet publico bono, populos scire, leges nemini unquam aliquem offendendi causas esse, sed innocentem undecumque reperiunt semper incolumem servare, quam scire, eas concedere, imò præcipere, ut, vel semel occidatur directè homo ab eo, qui eum innocentem ac sanctum novit. Directè, inquam, nam non video, quo modo aliqui contendunt, id non esse occidere directè, sed indirectè, quia nimirum (ajunt) iudicis intentio est, servare juris ordinem, non hominem occidere, sicuti potest per accidens occidi innocens ad victoriam consequendam, vel ad se salvandum, eò modo, quo superius u etiam nos docuimus: id, inquam, non video; cum enim nullum jus, nec juris ordo adsit contra clare cognitum innocentem, ut modo dixi, id non potest intendi; quod enim non est, intendi non potest; quare clare convincitur, tunc directè re vera hominem occidi: quod secus est invictoria &c, ut ex ibidem dictis patet.

u *sup. c. 1. §. 1. nu. 12.*

15. Cum agitur de rebus civilibus, vel de pœna modici ponderis, acquiesco, posse & x debere iudicem inferiorem scientia publica damnare, quem scit scientia privata innocentem, quando illum urget jus, nec (adhibitis remedijs num. 12. dictis) via affulget non condemnandi; quia casus

civ-

civiles, utpote frequentiores, turba-
rent facilius tribunalia. Adde, priva-
tos videri in his cedere suo juri, pro-
pter dictum majus Reip. bonum, quæ
certe cessio, cum agitur de vita vel
mutilatione, nunquam præsumitur.
Quando ergo c. pastoralis, de officio
judicis delegati, pronuntiat, personam
publicam non teneri uti scientia pri-
vata, de his civilibus & levibus agit,
ut patet ex casu textus, non de vita.

x *Less l. c. num. 84. Coninch. t. 2. de
sacr. d. 13. de censuris n. 106. & 110. &
d. 34. de matr. n. 9. 8. Dicast. l. c. n. 105.*

16. Quid de ministris? Satelles v.
g. potestne licitè exequi sententiam
contra Petrum, si certo sciat, eum esse
nullius culpæ Reum? nam si dubitat,
debere sui superioris sententiam exe-
qui, alibi a diximus.

a *l. 1. in dec. cap. 3. §. 7. v. execu-
tor sententia. b l. de Lugo t. 2. de just. d.
37. sec. 5. nu. 48. & Dicast. l. c. n. 99.*

Respondeo, in nostra sententia non
posse in gravibus, posse in minori-
bus poenitis, propter easdem rationes
jam jam dictas. Alij b distinguunt
(& quidem probabiliter probabilitate
extrinseca, cui conformare se sine pec-
cato posset minister) si innocentia sit
soli satelliti nota, potest illam satelles
exequi, quia tunc supponitur senten-
tia valida & justa, bonaque fide à ju-
dice prolata, cui obedire potest mini-
ster subditus. At si notorum sit, sen-
tentiam esse injustam, vel intolerabi-
lem errorem continere, vel, ut alij ad-
dunt, ex iniquitate judicis clare profi-
cisci, non potest quia tunc esset contra
bonum publicum, & contra justiti-
am, siquidem sententia illa, siue in le-

vibus, siue in gravibus, non esset so-
lum injusta, sed invalida.

b *l. de Lugo t. 2. de just. d. 37. sec. 5.
num. 48. & Dicast. l. c. n. 99.*

17. Petet curiosus: si judex eccle-
siasticus ex Confessione Sacramentali
sciret, v. g. Petri innocentiam, proba-
tiones autem legitimæ essent contra
ipsum, poteritne & tenebitur illum
condemnare?

Respondeo, posse c & debere (sup-
ponimus autem potestatem in tali ju-
dice &c.) siue agatur de levioribus,
siue de gravioribus delictis, vel cau-
sis. Ratio est, quia Confessarius in
confessione tenetur credere penitenti;
at extra ipsam potest & debet fidem
habere potius pluribus testibus &
probationib⁹, quam uni ipsi penitenti,
c *idem de Lugo ib. nu. 47.*

*Malefactor omnino occultus an possit
condemnari?*

18. Tertia denique quaestio est, An
vice versa, si princeps novit privata
scientia, reum esse dignum morte, sed
publicè probatur, is esse innocens, an,
inquam, possit eum princeps morte
damnare? Princeps, inquam; nam
judicem inferiorem nullo modo pos-
se, certum ex dictis est.

Respondeo, regulariter non d pos-
se: si enim nemo, ut dicitur suo loco,
potest proximum diffamare de pecca-
to occulto, quanto magis non pote-
rit eundem occidere? Et ratio ulte-
rior est, quia princeps jurisdictionem
habet fori externi, ad quod non perti-
nent ea occulta, quæ probatione exter-
na carent. Adde, e esse de jure natu-
ræ,

re, ut Reus audiatur in sui defensionem: id quod non potest fieri, nisi per probationes externas, quas ipse velit adducere.

d *Dicast. l. 2. de just. tr. 1. d. 4. du. 5. num. 2. cum Arag. Petr. Navar. & alijs, e ut probat Clav. reg. li. 12. c. 8. n. 20. ex Clementina. Patronalis, de sententia & re iudicata. & c. qualiter 2. de accus.*

Dixi (regulariter) ut significarem, posse, quando instat magnum aliquod Reip. vel alterius damnum. sed tunc res reducitur ad defensionem, cum moderamine inculpatae tutelae. Relege modo dicta n. 7.

Dices, potest princeps, imo quilibet iudex cogere debitorem ad solvendum creditori, si certo constet de debito, quamvis non possit in iudicio probari: ergo & potest similem certum malefactorem occidere.

Respondeo, negando consequentiam, disparitas enim est manifesta. siquidem in solutione debiti certi iudex operatur ad compensandum, non ad puniendum, ad compensationem autem faciendam, sicuti occultè potest amicus adjuvare creditorem, ita poterit & iudex, saltem ut amicus: at ad puniendum requiritur iurisdictio, qua non habetur in occultis, ut dictum est

§. V.

De homicidio ex bello justo.

DE hoc, ne cramben delicato lectori recoctam apponamus, sufficiant ea, quae attulimus lib. 1. in decal. §. 4. n. 29. & n. 36. & rursus §. 7. V. bellum.

CAPVT SECVNDVM.

De homicidio sui ipsius.

§. I.

Occiso sui directa.

1. **N**emini a unquam licere (nisi ex clarissimo Dei instinctu sed quando is?) seipsum directè occidere, res est manifesta nimis. Qui autem se occidit, qua ratione sit ab Ecclesiastica sepultura arcendus, dixi superius. b Solum ergo hic sunt tria argumenta solvenda; ex quibus quaedam ad praxim conducentia utiliter explicabuntur.

a *l. s. Aug. li. 1. de Civ. à c. 17. quos Circumcelliones, seu Circuitores appellat & D. Thom. 2. 2. q. 64. ar. 5. Less. lib. 2. c. 9. dub. 6. & passim Auctores. b sup. li. 1. c. 3. §. 9. v. sepeliri in loco sacro. adde Layman. lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 1. n. 8. Fagund. in 5. Decal. prac. c. 11. n. 3.*

2. Primū argumentum. Possum, ut lib. 5. c. 1. §. 3. n. 33. dictū est, licitè mihi desiderare mortē ob bonum finem, v. g. ut vitæ hujus ærumnas effugiā: cur ergo non possum eandē mihi ob finem bonū inferre? Respondeo: quia si mors desideretur, ut debito modo sequatur, nihil mali continet: at si illam quis sibi inferat, cum debitum modū excedat, multū continet mali, siquidem tunc usurpat potestatem in vitam, quā nullus habet, præter Deum. Quare sicuti possum cupere, ut propter bonum Reip. malefactores morte plectantur,

o 2

sed non